

Susanna Berggren

Tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid i tilbakeføringen av straffedømte

Bacheloroppgave i sosialt arbeid

Veileder: Anne Juberg

Mai 2021

Susanna Berggren

Tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid i tilbakeføringen av straffedømte

Bacheloroppgave i sosialt arbeid
Veileder: Anne Juberg
Mai 2021

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosialt arbeid

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Statistikk viser at innsattes levekår er dårligere enn befolkningen generelt, og problemene deres er mer komplekse. Studiene jeg har sett på viser at i arbeid med innsatte med komplekse problemer er ofte tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid enn nødvendighet.

Problemstillingen som oppgaven skal besvare er:

Hvordan kan tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid bidra til tilbakeføringen av straffedømte til samfunnet?

Dette er en teoretisk oppgave hvor jeg har brukt metodikken som hører til litteraturstudie for å finne fram til relevante kilder. Problemstillingen har jeg drøftet i lys av den teorien, litteraturen og forskningen som jeg har funnet.

I oppgaven har jeg gått i dybden på hvorfor det kan være nødvendig med tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid, og hvilke utfordringer og muligheter det kan gi. Jeg tar blant annet utgangspunkt i Maslows behovspyramide for å belyse hvorfor det er viktig å ta en individuell vurdering av de innsatte, og hvorfor det er viktig å se dens problemer i sammenheng. Jeg har sett på importmodellen og hvordan den har satt grunnlaget for mye av det tverretatlige samarbeidet i fengsel. Jeg har også gått inn på ulike modeller for organisering av samarbeid, og hvordan bruken av dem har betydning for nytten man får av samarbeidet i tilbakeføringen.

Denne bacheloroppgaven viser at tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid har potensialet til å bidra til en god tilbakeføring av innsatte, om det blir brukt rett. Om en får dette til kan det få et positivt utfall for de innsattes mulighet til å få jobbet med sine grunnleggende behov, og videre til å leve et liv uten kriminalitet.

Abstract

Statistics show that the inmates' living conditions are generally worse than the general population, and their problems are more complex. The studies that I have examined show that when you are working with inmates with complex problems, interprofessional and interorganisational collaboration can be necessary.

The research question in this paper is:

How can interprofessional and interorganisational collaboration contribute to the return of convicts to the community?

This is a theoretical assignment where I have used the methodology of a literature study to find relevant sources. I have then discussed the research question in the light of the theory, literature, and research that I found.

In this assignment I have explored why it sometimes is necessary to use interprofessional and interorganisational collaboration, and what challenges and opportunities that can present.

Among other things I will be using Maslows hierarchy of needs to shed a light on why it is important to do an individual assessment of the inmates, and why it is important to see the problems in connection with each other. I have looked into the import-model, and how it has made the fundament for the interorganisational collaboration in prison. I have also taken a look into different models for organizing collaboration and how the use of them can impact the benefit of using collaboration in the return to community.

This bachelor thesis indicates that interprofessional and interorganisational collaboration has the potential to contribute to a successful return of the inmates, if it is used properly. If this is done correctly, it can have a positive outcome for the inmates' possibilities to work with their basic needs, and to live a life without crime.

Innholdsfortegnelse

1.0	Innledning.....	1
1.1	Bakgrunn for valg av tema og presentasjon av problemstilling	1
1.2	Relevans for sosialt arbeid	1
1.3	Avgrensning	2
1.4	Oppgavens oppbygging.....	2
2.0	Metode.....	2
2.1	Søkeprosess	3
2.2	Kildekritikk	4
3.	Teori og litteratur.....	5
3.1	Grunnleggende behov.....	5
3.2	Innsattes levekår	5
3.3	Tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid med innsatte i løslatelsesfasen	6
3.3.1	Importmodellen	7
3.3.2	Normalitetsprinsippet	9
3.4	Modeller for organisering av samarbeid.....	9
3.5	Tilbakeføring.....	11
4.0	Drøftingsdel.....	11
4.1	Hvorfor drive med tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid i fengsel?	11
4.2	Muligheter og utfordringer i samarbeid	13
4.2.1	samspillet mellom tjenesteaktørene.....	14
4.2.2	Ulike definisjoner	14
4.2.3	Ledelsen.....	15
4.2.4	Oppgave-overlevering	15
4.2.5	Frivillige organisasjoner.....	17
5. 0	Avsluttende refleksjon.....	17
	Referanser.....	19

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema og presentasjon av problemstilling

I denne oppgaven skal jeg ta for meg temaet tilbakeføring av straffedømte. Bakgrunnen for at jeg valgte dette temaet var at jeg hadde praksis ved Trondheim fengsel avdeling Leira. De innsatte som er på Leira er som regel i siste fasen av soningen sin, derfor har de ansatte et stort fokus på tilbakeføringen til samfunnet. Overgangen fra fengsel til samfunnet kan være vanskelig for den innsatte. Jeg fikk innblikk i hvordan de arbeidet med tilbakeføringen av de innsatte, og hvor viktig dette arbeidet kan være for den innsatte. I samarbeid med andre etater hadde Leira fokus på tett og helhetlig oppfølging av de innsatte fram mot løslatelse. Jeg opplevde deres arbeid med tilbakeføring av straffedømte som interessant, og på bakgrunn av dette har jeg hatt lyst til å undersøke hvordan betydning samarbeidet i fengsel kan ha for tilbakeføringen av straffedømte til samfunnet.

Med utgangspunkt i temaet, endte jeg dermed med problemstillingen:

Hvordan kan tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid bidra til tilbakeføringen av straffedømte til samfunnet?

I denne oppgaven vil jeg altså ved bruk av relevant teori, litteratur og forskning gi et innblikk i hvordan både det tverrprofesjonelle og tverretatlige samarbeid kan bidra til tilbakeføringen av straffedømte til samfunnet. Statistikk fra Statistisk Sentralbyrå viser at innsatte har generelt dårligere levekår og mer komplekse problemer enn befolkningen generelt, også før de blir innsatt (Revol, 2015). Når man står ovenfor personer med komplekse problemer er tverrprofesjonelt samarbeid ofte en nødvendighet (Willumsen & Ødegård, 2016), derfor har jeg valgt denne utformingen av problemstillingen min.

1.2 Relevans for sosialt arbeid

Oppgaven er relevant for sosialt arbeid, fordi sosialarbeidere kan befinne seg i flere av samarbeidsleddene, f.eks. i fengsel, Nav, rusinstitusjon, skole o.l. (Berg, Ellingsen, Levin, & Kleppe, 2015). I sosialt arbeids yrkesetiske grunnlagsdokument står det blant annet at samarbeid er en forutsetning for utøvelse av helse- og sosialfaglig arbeid. Det står i tillegg at sosialarbeidere skal bidra til at ulike deler av hjelpeapparatet samarbeider om å gi brukeren et helhetlig hjelpetilbud (Fellesorganisasjonen, 2015). Betydningen av at sosionomer har kunnskap om tverrprofesjonelt samarbeid blir også presisert i forskriften om nasjonale retningslinjer for sosionomutdanning (2019). Oppgaven er dermed også relevant for sosialt

arbeid fordi det er viktig at sosialarbeidere er klar over hvilke muligheter og utfordringer det tverretatlige og tverrprofesjonelle samarbeidet kan ha ved tilbakeføringen av straffedømte.

Berg, Ellingsen, Levin og Kleppe (2015, s. 19) definerer sosialt arbeid som et fag som retter seg mot problemer som oppstår mellom individ og samfunn eller grupper og samfunn. Det foregår altså på ulike nivåer og på mange ulike arenaer. Sosialt arbeid handler om både å yte individuell hjelp, men også å tydeliggjøre forhold i samfunnet som bidrar til ekskludering og marginalisering (Berg, Ellingsen, Levin, & Kleppe, 2015). På grunn av dette kan en si at oppgaven også er relevant for sosialt arbeid fordi oppgaven tar for seg hvordan man gjennom tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid bidrar til å hjelpe personer som står i en vanskelig posisjon.

1.3 Avgrensning

Jeg har valgt å avgrense oppgaven til å skrive om hvordan det tverrprofesjonelle og tverretatlige samarbeidet er mot slutten av soningen for den innsatte, altså hvordan samarbeidet er med på hjelpe den innsatte til å klare seg etter løslatelse. I oppgaven har jeg valgt å bruke begrepene tverretatlig og tverrprofesjonelt samarbeid, jeg har valgt å bruke begge begrepene for at oppgaven skal omfatte både samarbeidet mellom profesjonene innad i fengslet og samarbeidet mellom ulike etater (Willumsen & Ødegård, 2016). I oppgaven bruker jeg også benevnelsen innsatte og straffedømte om de som sitter i fengsel, og bruker disse begrepene om hverandre.

1.4 Oppgavens oppbygging

Denne oppgaven består av fem deler, inkludert introduksjonen over. I den andre delen vil jeg ta for meg framgangsmåten jeg har brukt for søk av litteratur, og hvilke vurderinger jeg har gjort. I del tre vil jeg presentere teori og litteratur som danner forståelsesrammen for del fire, hvor jeg skal presentere og drøfte litteraturen. Avslutningsvis vil jeg oppsummere og konkludere.

2.0 Metode

En metode er en framgangsmåte for hvordan vi vil løse problemer og komme fram til ny kunnskap. Hvilken metode man velger avhenger av hva som passer best for å belyse problemstillingen man har (Dalland, 2017). I denne oppgaven har jeg fulgt retningslinjene for emnet, hvor det står at vi skal gjøre systematiske litteratursøk i relevante databaser for å finne fram til litteratur som er relevant for problemstillingen.

Dette er en teoretisk oppgave, og metodikken jeg benytter for å finne fram til noe av litteraturen jeg skal bruke, er metodikken som hører til litteraturstudie. En litteraturstudie innebærer blant annet at man bruker data fra eksisterende fagkunnskap, forskning og teori (Dalland, 2017). Dette er en form for metode hvor man søker kritisk og systematisk etter kilder, for så å sammenligne og undersøke litteraturen nærmere. (Johannessen, Tufte, & Christoffersen, 2016). Det vil med andre ord si at jeg har benyttet meg av forskjellige databaser for å finne fram til relevant litteratur og teori.

I denne oppgaven er det et krav om at vi skal bruke minst fire vitenskapelige artikler som vi skal basere oppgaven på i tillegg til annen litteratur, som for eksempel bøker, rapporter o.l. Dermed må jeg gå systematisk til verk for å finne både vitenskapelige artikler og annen litteratur for å svare på min problemstilling «Hvordan kan tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid bidra til tilbakeføringen av straffedømte til samfunnet?».

2.1 Søkeprosess

I søkeprosessen har jeg brukt databasene Oria, Idunn og Scopus. Jeg brukte litt tid på å finne søkeord jeg kunne bruke for å komme fram til relevante artikler. Søkeordene jeg endte med å bruke i forskjellige kombinasjoner var «samarbeid», «kriminalomsorgen» og «fengsel», samt «collaboration», «prison» og «release». Jeg valgte å gå for ordet «samarbeid» for å utvide søket mitt litt, da jeg oppdaget at det var forskjellig hvilke begreper som brukes, men at ordet samarbeid ofte var gjentakende. Etter hvert i søkeprosessen fant jeg ut at det også var hensiktsmessig å søke i engelske databaser, fordi Oria og Idunn ikke gav tilstrekkelig med relevant resultat. Dermed brukte jeg Scopus, hvor jeg søkte med de samme søkeordene, men oversatt til engelsk. Valgte også å inkludere søkeordet «release», for å avgrense søket mer.

I de forskjellige databasene kan man sette kriterier for hva man ønsker å få opp i søkene sine, og det varierte hva man kunne gjøre i de ulike databasene. Jeg valgte for eksempel å avgrense søket gjennom å sette en tidsramme, 2015-2021. Gjennom å sette tidsrammen sikrer jeg at litteraturen er dagsaktuell. I Oria kunne man også avgrense søket slik at man kun fikk opp vitenskapelige artikler, noe jeg benyttet meg av i søket etter de vitenskapelige artiklene.

Når jeg har systematisert søkeresultatene har jeg valgt å benytte meg av programmet Endnote. Jeg gikk systematisk gjennom søkeresultatene i databasene og overførte artikler som ut fra overskriften virket relevant til Endnote. I Endnote leste jeg sammendragene og innledningen for å få et større overblikk over hva artiklene inneholdt, hvor jeg da slettet de som viste seg å ikke være relevante likevel.

Under søkene jeg har gjort etter vitenskapelige artikler har jeg samtidig funnet annen litteratur som ikke er vitenskapelige artikler, men som fortsatt er relevant for oppgaven og som jeg derfor kan bruke. I tillegg til å ha benyttet databasene Oria, Idunn og Scopus, har jeg brukt kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter KRUS sin egen nettside, hvor de har oversikt over forskningspublikasjoner og forskningsresultater. Videre har jeg brukt Statistisk Sentralbyrå (SSB) for å finne statistikk som er relevant for oppgaven. På SSB har jeg da gått inn på statistikk, og valgt å gå gjennom artikler og rapporter som ligger under sosiale forhold og kriminalitet, hvor jeg da har funnet noen relevante kilder for å svare på problemstillingen. Jeg har også benyttet meg av litteratur som jeg ble tipset om av min bachelorveileder, samt litteratur som jeg fikk kjennskap til under praksisperioden min ved Trondheim fengsel.

2.2 Kildekritikk

I min prosess med å finne litteraturen, har jeg måtte gjøre vurderinger. Ifølge Dalland (2017, s. 150) er ikke alt som presenteres som kunnskap like holdbart og må derfor gjennom en prosess for å finne ut om de kan brukes. Jeg har vurdert kildene i forhold til kvalitet og om de er relevant for min problemstilling. I denne oppgaven har jeg forsøkt å finne fram til flest mulig vitenskapelige artikler å bruke. Dette vil være med på å kvalitetssikre kildene, fordi vitenskapelige artikler har gått gjennom en streng kvalitetssikring før publisering (Dalland, 2017). Som nevnt skal jeg bruke noen kilder fra SSB som jeg har funnet relevant for oppgaven. Gjennom å bruke statistikk, i tillegg til de andre kildene jeg har funnet, vil jeg kunne sette problemstillingen i en større sammenheng (Dalland, 2017).

Litteraturen jeg har valgt er både på norsk og engelsk. De engelske artiklene omhandler i hovedsak forhold i norske fengsler, men jeg har også valgt å bruke noen artikler som omhandler forhold i andre land. Fordelen ved å gjøre dette er at jeg kan få inn refleksjon fra andre kontekster som kan sammenlignes med norske forhold. Når jeg har søkt etter litteratur har jeg også vært opptatt av å finne fram til både muligheter og utfordringer ved tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid. Dette vil skape et nyansert bilde og være nødvendig for å kunne drøfte problemstillingen.

3. Teori og litteratur

I dette kapittelet skal jeg legge fram relevant teori og litteratur til problemstillingen min.

3.1 Grunnleggende behov

Maslows behovspyramide er en kjent motivasjonsteori. Maslow mente at alle mennesker har fem grunnleggende behov, som han presenterer som et hierarki av behov. Fra bunnen til toppen har vi fysiologiske behov, trygghetsbehov, kontaktbehov, behov for respekt og behov for selvrealisering. De fysiologiske behovene er helt essensielle behov slik som mat, drikke og søvn, mens lengre opp finner man sosiale behov som nærhet og vennskap (Håkonsen, 2018). Når Maslow (1943) bruker ordet hierarki, mener han at mennesket må få dekket behovene som er på det første nivået før en dekker behov på neste nivå. Mennesket vil hele tiden strebe etter å bevege seg oppover i hierarkiet, samtidig presiserer Maslow at rekkefølgen ikke nødvendigvis er helt satt, for noen kan f.eks. behov for selvrealisering være viktigere enn behov for respekt.

Jeg ser på denne teorien som relevant for oppgaven, fordi det er viktig også for innsatte å få dekket sine grunnleggende behov, for å ha et grunnlag for å kunne klare seg i samfunnet. Det er også viktig å få dekket helt grunnleggende behov som mat, bolig og økonomi, før man kan begynne å jobbe seg videre med det psykososiale.

3.2 Innsattes levekår

I en rapport om innsattes levekår, som er basert på en intervjuundersøkelse i norske fengsler i 2014, er det gjennomgående at mange av de innsatte har en vanskeligere levekårssituasjon før soning enn den øvrige befolkning. I denne undersøkelsen blir gruppen med innsatte sammenlignet med den øvrige befolkningen ved bruk av en sammenlignbar referansegruppe (Revold, 2015).

Viktige forhold å se på når det kommer til levekår er blant annet bolig, utdanning, arbeid, økonomi og sosial status (Revold, 2015). Dette er noen av de grunnleggende behovene som Maslow (1943) nevner at man må få dekket for å klare seg. Rapporten viser til at tre av ti innsatte ikke bodde i en bolig de eide eller leide før innsettelse, mens i referansegruppen eide eller leide ni av ti bolig. Deres økonomiske status var også langt under snittet i perioden før innsettelse. Rundt fire av ti var i lønnet arbeid ved innsettelse mot mer enn åtte av ti i referansegruppen. Dette kan ses i sammenheng med at nesten syv av ti ikke har noen utdanning utover grunnskolen, mot to av ti i referansegruppen (Revold, 2015).

Helse er en viktig levekårsfaktor og har sammenheng med andre faktorer, som for eksempel yrkesaktivitet. Svar fra undersøkelsen viser at innsatte har en dårligere helsetilstand enn gruppen det sammenlignes med, både når det kommer til fysisk og psykisk helse. En av fem innsatte svarer at de vurderer sin helsetilstand som dårlig, mot en av tjue i referansegruppen. Dette blir også gjenspeilt i at en høyere andel av innsatte angir at de har en varig sykdom eller lidelse, eller en funksjonsnedsettelse. Innsatte skårer i gjennomsnitt høyere på en indeks for psykisk helse enn referansegruppen, noe som betyr at innsatte er mer plaget av symptomene på psykisk sykdom. I tillegg har en av fire innsatte en psykisk lidelse som de tar jevnlig medisin for (Revolv, 2015).

Innsatte med rusproblematikk utgjør en stor del av den norske fangebefolkningen. Undersøkelser indikerer at det å ha rusproblemer kan føre med seg noen levekårsproblemer. Blant annet kan økonomiske problemer oppstå fordi man prioriterer å kjøpe rusmidler framfor å betale regninger, sosiale forhold kan ødelegges og det kan være problematisk å være i jobb (Revolv, 2015). Her blir da rusmidler prioritert høyere enn andre grunnleggende behov. Ved 13 av Norges fengsler tilbys det rehabilitering og behandling av rusmiddelproblemer, og disse kalles for rusmestringsenheter. Dette er en viktig arena for tverrprofesjonelt samarbeid. Det er viktig at de ulike yrkesgruppene samhandler og benytter hverandres faglige kompetanse på en slik måte at det er til det beste for den innsatte (Helsedirektoratet og kriminalomsorgsdirektoratet, 2016).

Problemer kan ofte deles inn i to kategorier: medgjørlige problemer og umedgjørlige problemer (Brodtkorb & Rugkåsa, 2015), på engelsk kalt «tame problems» og «wicked problems» (Hansen, 2015). Medgjørlige problemer er problemer som kan sorteres slik at de kan behandles for seg, og det er en kjent sammenheng mellom årsak og virkning. Ved umedgjørlige problemer er derimot problemene sammensatte, og årsakssammenhengene kan være uklare. I møte med offentlige systemer, passer de ikke inn i den strukturen som er laget for å behandle problemene, og dermed blir problemet umedgjørlig. I møte med umedgjørlige problemer kan det være hensiktsmessig å jobbe tverrprofesjonelt og tverretatlig, slik at man finne en felles løsning (Brodtkorb & Rugkåsa, 2015).

3.3 Tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid med innsatte i løslatelsesfasen

Det finnes flere ulike begreper som blir brukt om begrepet tverrprofesjonelt samarbeid. Dette fordi ulike fagmiljøer har utviklet definisjoner uavhengig av hverandre og begrepet er i stadig endring. Om norske forhold brukes ofte begrepene tverrprofesjonelt, tverrfaglig, tverretatlig,

flerfaglig og fellesfaglig. I flere sammenhenger er begrepet «tverrprofesjonelt samarbeid» blitt for smalt. Primært omhandler dette begrepet profesjonsutøvere og deres utdanning, og hvordan profesjonsutøvere arbeider i praksis. Kort fortalt viser tverrprofesjonelt samarbeid til en situasjon hvor man jobber tett sammen med andre profesjoner om å løse felles oppgaver eller et felles prosjekt (Willumsen & Ødegård, 2016). Ved å kun skulle bruke dette begrepet i oppgaven blir samarbeidet mellom profesjonsutøverne det sentrale. Jeg vil derfor bruke både begrepet tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid, for å sikre at jeg også dekker samarbeid mellom etater (Willumsen & Ødegård, 2016). I denne oppgaven vil jeg altså bruke både begrepet tverrprofesjonelt og tverretatlig om begrepet samarbeid.

I straffegjennomføringsloven (2001) §4 om forvaltningssamarbeid står det:

«kriminalomsorgen skal gjennom samarbeid med andre offentlige etater legge til rette for at domfelte og innsatte i varetekt får de tjenestene som lovgivningen gir dem krav på. Samarbeidet skal bidra til en samordnet innsats for å dekke domfelte og innsattes behov og fremme deres tilpasning til samfunnet»

Gjennom denne paragrafen pålegges kriminalomsorgen et samarbeid med andre offentlige etater slik at domfelte og innsatte får de tjenester som de har krav på. Dette innebærer at innsatte som hovedregel har rett til de samme tjenestene og tilbudene som den øvrige befolkningen. Dette vil for eksempel gjelde sosiale tjenester, helsetjenester, undervisning og kulturtilbud. (Storvik, 2017). Det tverretatlige samarbeid i kriminalomsorgen bygger på den såkalte importmodellen. Importmodellen går ut på at enkelte tjenester som helse- og skoletjenester blir importert inn i fengslene, altså at det er de ansvarlige myndighetene som leverer sine tjenester i fengslene (Fridhov & Langelid, 2017).

3.3.1 Importmodellen

Som nevnt ovenfor bygger det tverretatlige samarbeidet i kriminalomsorgen på importmodellen. Dette innebærer at fengslene har en rekke samarbeidspartnere på utsiden av «murene», som de importerer inn. En viktig samarbeidsavtale som kriminalomsorgen har, er med Nav. Ved innsettelse står mange av de innsatte som nevnt uten arbeid, og har ofte manglende yrkeserfaring og utdanning. Samarbeidsavtalen med Nav går blant annet ut på at de skal tilrettelegge for at de innsatte kan styrke sin tilknytning til arbeidsmarkedet, samt at deres andre rettigheter overfor Navs samlede tjenestepespekter ivaretas under soningen (Storvik, 2017).

Mange av innsatte står som nevnt uten bosted, da noen mangler det når de blir innsatt og enkelte ikke klarer å beholde boligen de har. I sammenheng med dette fikk kriminalomsorgen i 2005 undertegnet et samarbeid med kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon. Her understrekes viktigheten av samarbeid mellom kommune og kriminalomsorg og denne avtalen innebærer blant annet hjelp til å finne bolig til løslatte, samt å bevare bolig (Storvik, 2017). Kriminalomsorgen har også et samarbeid med opplæringssektoren for å sikre retten til opplæring på grunnskolenivå, videregående nivå og fornyet grunnskoleopplæring med spesialundervisning. Her har kriminalomsorgen ansvar for å samarbeide med fylkeskommunene, mens fengslene må samarbeide med den enkelte videregående skolen og opplæringskontoret som betjener innsatte. Denne opplæringen kan ha stor betydning for den innsattes kvalifisering for arbeid eller videreutdanning etter endt soning (Storvik, 2017).

Som en del av det å styrke rehabiliteringstiltakene for rusmiddelavhengige innsatte har det kommet et rundskriv, G-8/2006, som setter retningslinjer for samarbeid mellom kommunehelsetjenesten, spesialisthelsetjenesten, kommunenes sosialtjeneste og kriminalomsorgen. Formålet bak å utgi et slik rundskriv er å gi en beskrivelse og tydeliggjøre ansvar, oppgaver og koordinering mellom disse etatene. Ved å ha et slikt rundskriv ønsker man at det skal forsterke samarbeidet mellom etatene og sikre oppfølging og kontinuitet i tiltakene, også etter endt soning (Storvik, 2017).

Tilbakeføringen er et offentlig ansvar, men i flere år har det vært politisk enighet om at frivillige organisasjoner er sentrale samarbeidspartnere når straffedømte skal finne sin plass i samfunnet (Justis- og politidepartement, 2008). Eksempler på frivillige organisasjoner som gjør en innsats for straffedømte er Røde Kors, WayBack og Kirkens bymisjon. Gjennom de frivillige organisasjonene får man blant annet gitt tilbud til de straffedømte som kriminalomsorgen eller andre myndigheter ikke oppfyller eller nedprioriterer. For eksempel har organisasjonen WayBack som mål å hjelpe løslatte til en lettere tilbakeføring til samfunnet gjennom å gi den enkelte støtte i sitt arbeid med å reetablere seg. De tilbyr blant annet oppfølging av en fadder, som selv har vært i en tilsvarende situasjon. I samarbeidet med frivillige organisasjoner er det viktig at fengslene legger til rette for at de frivillige organisasjonene får mulighet til å opprette kontakt med de innsatte, slik at tilbudene deres rekker fram (Justis- og politidepartement, 2008).

Etableringen av importmodellen har ført til endringer av virksomheten i fengslene.

Kriminalomsorgen er i seg selv et sammensatt system hvor det er flere profesjoner som jobber

sammen. Gjennom importmodellen vil det nå importeres tjenester som hver for seg har en egen organisasjon og kultur som må lære seg å leve og samarbeide innenfor fengselets rammer. Det har blant annet ført til store administrative utfordringer, både for kriminalomsorgen og de importerte tjenestene. Det påvirker administrasjon, økonomi, bygninger, personal, faglig og ikke minst sikkerhetsmessig. For fengselsledelsen har importmodellen for eksempel medført at det er flere fagfelt å forholde seg til hvor de ikke har beslutningsansvaret. Likevel er det slik at fengselsledelsen har det siste ordet når det gjelder sikkerhetsmessige hensyn, noe som innebærer at de kan stoppe gode tiltak som initieres av hensyn til sikkerhet. For de innsatte betyr importmodellen at de får tilgang til de velferdstjenestene som de har krav på, og sikrer også kvaliteten på tiltakene (Fridhov & Langelid, 2017).

3.3.2 Normalitetsprinsippet

Normalitetsprinsippet går ut på at tilværelsen under straffegjennomføringen er så langt som mulig lik tilværelsen ellers i samfunnet. Det er frihetsberøvelsen som er selve straffen, og straffen skal derfor ikke være mer tyngende enn det som er nødvendig av sikkerhetsmessige hensyn. Dette er et av prinsippene som norsk straffegjennomføring er tuftet på, den er ikke nedfelt i bindende rettsregler, men flere bestemmelser hviler på det. Normalitetsprinsippet er blant annet bakgrunnen for importmodellen som er nevnt over. Hverdagen blir mer normalisert ved at andre offentlige etater kommer inne i fengslene og leverer de tjenestene innsatte har krav på. Ved å tilrettelegge for en mer normalisert hverdag vil tilbakeføringen til samfunnet kunne bli lettere (Justis- og politidepartement, 2008).

3.4 Modeller for organisering av samarbeid

Andersson, Ahlgren, Axelsson, Eriksson og Axelsson (2011) har gjort en litteraturstudie hvor de har funnet fram til forskjellige organisasjonsmodeller for samarbeid. De har sett på dette i sammenheng med yrkesrehabilitering, men modellene de har kommet fram til kan ha overføringsverdi til konteksten i oppgaven. De identifiserte syv modeller i sin studie. Disse er informasjonsutveksling, koordinatorfunksjon, tverretatlige møter, tverrprofesjonelle team, partnerskap, samlokalisering og felles budsjett. De er blitt utviklet i forskjellige velferdssystemer, og har dermed forskjellig grad av kompleksitet, intensitet og formalisering (Andersson, et al. 2011).

Informasjonsutvekslingen nevnes som den enkleste modellen for samarbeid. Dette dreier seg ofte om uformell kontakt mellom fagpersoner i de forskjellige organisasjonene som jobber

med samme bruker, eller så kan det formaliseres til mer systematisk konsultasjon. Denne kommunikasjonen kan være muntlig eller skriftlig. Koordinatorfunksjonen er en modell hvor samarbeidet foregår indirekte gjennom en person (en koordinator) som koordinerer deres forskjellige tiltak mot et individ. Koordinatoren er ofte ansatt i en av organisasjonene, og skal veilede personen gjennom hele prosessen (Andersson, et al. 2011). I et fengsel er det vanlig at kontaktbetjenten har koordinatorrollen, og det er da vesentlig at de har kunnskap om hvilke muligheter innsatte har, og hvilke tiltak som kan være aktuelle for den enkelte (Storvik, 2017).

Samarbeidsmodellen tverretatlige møter går ut på at fagpersoner fra de forskjellige organisasjonene møtes for å diskutere og planlegge felles tiltak rundt individuelle klienter som de har felles, og klienten er også noen ganger med i møtene. Disse møtene kan man innkalle til etter behov, eller det kan være regelmessige og systematiske møter (Andersson, et al. 2011). I fengsel kan ansvarsgruppemøter ses på som tverretatlige møter, og dette kan utvikle seg til et tverrprofesjonelt team (Hansen & Bjørkquist, 2017). I et tverrprofesjonelt team er det en gruppe fagpersoner fra forskjellige organisasjoner som jobber sammen kontinuerlig og over en lengre periode. Det finnes forskjellige typer av tverrprofesjonelle team, men felles for de er at fagpersonene har komplementær kompetanse (Andersson, et al. 2011).

Partnerskap er en samarbeidsmodell som bygger på formelle avtaler mellom to eller flere organisasjoner, hvor man har definert sitt ansvarsområde og samarbeider tett innenfor et avgrenset virksomhetsområde (Andersson, et al. 2011). Eksempel på en slik modell er det samarbeidet som kriminalomsorgen har med andre etater og organisasjoner og som jeg har nevnt tidligere i oppgaven. Samarbeidsmodellen som har fått betegnelsen samlokalisering, er ikke en direkte form for samarbeid, men det er en modell som skaper forutsetning for samarbeid på tvers av organisasjoner. Denne modellen innebærer at de ulike organisasjonene plasseres i samme eller nærliggende lokaler (Andersson, et al. 2011). Importmodellen, som det tverretatlige samarbeidet bygger på i fengslene, går som nevnt ut på at enkelte tjenester som helse- og skoletjenester blir importert inn i fengslene. Felles budsjett er en mer kompleks og krevende modell. Det går ut på at man har et tett samarbeid mellom organisasjoner, samtidig som det opprettes et felles budsjett ved å samle noen økonomiske ressurser fra de forskjellige organisasjonene. Dette brukes til å finansiere felles tiltak som er planlagt i samarbeid mellom organisasjonene (Andersson, et al. 2011).

3.5 Tilbakeføring

Rehabiliteringsarbeidet som blir gjort under soning vil ha liten verdi hvis den innsatte etter løslatelse fortsatt har de samme levekårsproblemene og ikke får dekket sine grunnleggende behov. Tilbakeføringsarbeidet har ifølge regjeringen tre hovedaktører, den straffedømte, kriminalomsorgen og samarbeidende etater. Straffedømtes tilbakeføring er ikke kun kriminalomsorgens ansvar, men de har en sentral rolle for å få andre parter involvert (Justis- og politidepartement, 2008). I strgfjfl. §41 (2001) står det:

«Kriminalomsorgen skal i god tid forberede og bidra til at forholdene legges til rette for prøveløslatelse. Dette gjelder så langt mulig også overfor innsatte som gjennomfører kortere fengselsstraff. Det skal i nødvendig utstrekning tas kontakt med offentlige myndigheter, organisasjoner eller privatpersoner som kan yte bistand for å oppnå ordnede boligforhold, arbeid, opplæring, eller andre tiltak som kan bidra til lovlydig livsførsel etter løslatelse.» (strgfjfl. §41)

I strgfjfl. §41 (2001) fremkommer det altså at kriminalomsorgen har en plikt til å forberede og bidra til at forholdene legges best mulig til rette for prøveløslatelse. Det er ikke slik at løslatelsesprosessen starter dagen før løslatelse. Den enkelte innsattes behov for hjelp må vurderes på et tidlig tidspunkt for å kunne få satt i gang tiltak slik at disse kan gjennomføres før løslatelse. Det er viktig at kriminalomsorgen har et samarbeid med andre offentlige etater, for å kunne gi de innsatte de tiltakene de måtte ha behov for (Storvik, 2017).

4.0 Drøftingsdel

For å finne svar på problemstillingen «Hvordan kan tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid bidra til tilbakeføringen av straffedømte til samfunnet?», skal jeg først diskutere hvorfor samarbeid er relevant i tilbakeføringen. Deretter skal jeg se på hvilke muligheter det gir, og hvilke utfordringer man kan møte på.

4.1 Hvorfor drive med tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid i fengsel?

I levekårsundersøkelsen blant innsatte i norske fengsler kommer det fram at en vesentlig andel av innsatte har problemer i forhold til viktige levekårsområder som utdanning, inntekt, bolig og helse. Mange av de innsatte sliter ikke kun på enkeltområder, men de har ofte problemer på flere områder samtidig (Revsold, 2015). Man ser de samme tendensene blant innsatte i Storbritannia (Lennox, et al., 2021). Lennox et al. tar opp at innsatte ofte har mangfoldige og komplekse behov, og resultatet etter studiene deres viser at et tverretatlig samarbeid er viktig

for å maksimere resultatene og for å unngå at enkeltpersoner glir gjennom nettet. Imidlertid er tverrretatlig samarbeid også komplisert og fører ikke alltid til fordeler (Lennox, et al., 2021).

Ut fra den vekten som legges i litteraturen på forskjellighet er ikke nødvendigvis tverrprofesjonelt og tverrretatlig samarbeid den beste tilnærmingen til alle innsatte. De innsatte har ulike grad av hjelpebehov, og dermed vil det ikke alltid være like hensiktsmessig å samarbeide. Samtidig er det viktig å understreke at i de tilfellene hvor den innsatte har omfattende levekårsproblemer, vil det kunne være et viktig bidrag å bruke tverrprofesjonelt og tverrretatlig samarbeid i jobben med tilbakeføring (Willumsen & Ødegård, 2016). Ifølge Maslow sin motivasjonsteori, vil mennesket strebe etter å bevege seg oppover i behovshierarkiet, men det er individuelt hvilken rekkefølge disse behovene er i og hvilke behov som er dekket og ikke (Maslow, 1943). Dermed er det viktig at man vurderer hvert individ for seg, for å prøve å finne hvem det er som har behov for et helhetlig og koordinert tilbud.

Fengslene har ansvar for selve straffegjennomføringen, sikkerheten og det fengselsfaglige. Dermed faller mye av hjelpen innsatte trenger i tilbakeføringsprosessen utenfor fengselets arbeidsoppgaver. Importmodellen gjør det imidlertid mulig for innsatte å få tilgang til tjenester og tilbud som er essensielle for tilbakeføringen, og danner som nevnt grunnlaget for det tverrprofesjonelle samarbeidet (Fridhov & Langelid, 2017). Gjennom samarbeidsavtalen med blant annet kommunen får de hjelp med anskaffelse av bolig til løslatelse. Samtidig som kommunen hjelper med å skaffe bolig, er det viktig at det er flere rundt som er med og samarbeider for å få dekket de andre grunnleggende behovene. Dette kan handle om å hjelpe med å skaffe jobb eller stønad for å kunne ha økonomi til å betale leie, eller hjelp til å ta vare på bolig, når det gjelder renhold og vedlikehold (Visher & Travis, 2003). Det at samarbeidene er med på å dekke grunnleggende behov, betyr også at de innsatte får mulighet til å klatre oppover i sin behovspyramide.

Normalitetsprinsippet er som nevnt bakgrunnen for importmodellen. Gjennom den blir hverdagen mer normalisert, og det å ha en normalisert hverdag i fengsel ses på som ett tiltak for å fremme tilpasningen til samfunnet. Hva som er normalt forandrer seg derimot hele tiden fordi samfunnet stadig er i endring. Samtidig vil det også være flere elementer som setter begrensninger for prinsippet når man er i fengsel, deriblant frihetsberøvelse, sikkerhetsmessig forsvarlighet og materielle forhold. Tanken er at norsk straffegjennomføring skal bevege seg mot det normale, men samtidig skal det fortsatt være «mot normalt» å gjennomføre straff (Vollan, 2016).

Det kommer fram av stortingsmelding nr. 37 (justis- og politidepartement, 2008) at bidraget til samarbeid i tilbakeføringen er å hjelpe de innsatte til å leve et liv uten kriminalitet. Det som foregår før og etter løslatelse vil være avgjørende for hvordan det går med den straffedømte. Den første tiden etter løslatelse er den mest kritiske når det gjelder risiko for tilbakefall (Justis- og politidepartement, 2008). Stortingsmelding nr. 37 viser også til at når grunnlaget er skjørt, er det helt avgjørende at tilbudene er på plass akkurat i rett øyeblikk. Risikoen for tilbakefall blir for stor hvis hospits er deres eneste boligtilbud, eller hvis rusbehandlingstilbudet ikke er på plass før flere uker etter løslatelse (justis- og politidepartement, 2008). Selv om samarbeidet med den innsatte fungerer under soningen, er man avhengig av å få på plass samarbeidspartnere som skal følge den innsatte etter løslatelse også. Flere studier viser at ved å starte samarbeidet tidlig i soningen og å ha på plass støtte ved løslatelse vil kunne forhindre ytterligere lovbrudd (Hansen, 2015; Larsen, Hean & Ødegård, 2019; Lennox et al. 2021)

Ifølge flere studier er en viktig del av tilbakeføringsarbeidet å fokusere på å forbedre innsattes levekår, og at kontaktetablering og samarbeid med andre er et sentralt virkemiddel i dette arbeidet (Hansen, 2015; Helgesen, 2015). Før løslatelse står innsatte ofte uten helt grunnleggende behov som bolig, jobb og nettverk. I tråd med Maslows behovspyramide, uttrykker også Visher og Travis (2003) at disse behovene er viktig å få dekt for å klare seg i samfunnet. Forskningen deres tyder på at jo mer ordnede forhold domfelte har å komme ut til, jo mindre sannsynlig vil det være for at den straffedømte igjen begår nye kriminelle handlinger (Visher & Travis, 2003). Dette støttes også opp av strgfjl §41 (2001) der det i lovteksten presiseres at det å oppnå ordnede boligforhold, arbeid og opplæring er noen av tiltakene som kan bidra til lovlydig liv etter løslatelse. Kriminalomsorgens mange samarbeidsavtaler skal være med på å gi de innsatte tilgang til tjenester som skal hjelpe med å forbedre deres levekår, og å få på plass ordnede forhold til løslatelse.

4.2 Muligheter og utfordringer i samarbeid

Tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid kan skape mange muligheter i arbeid med innsatte, men en kan også møte på en del utfordringer. I disse samarbeidene vil det være diskusjoner, refleksjoner og forhandlinger, og det vil kunne utspille seg maktkamper og konflikter (Willumsen & Ødegård, 2016).

4.2.1 samspillet mellom tjenesteaktørene

Samarbeid kan være utfordrende fordi man jobber med mennesker. Som tidligere nevnt er innsattes behov ofte sammensatte og komplekse. Årsakene til problemene de har kan være vanskelig å forklare, og henger ofte sammen (Revold, 2015). Det eksisterer ofte ingen gitte løsninger, og det er utfordrende å finne fram til egnede tjenester. Derfor er det avgjørende at de ulike tjenesteaktørene samarbeider og diskuterer seg fram til det de anser som den beste løsningen (Willumsen & Ødegård, 2016). Importmodellen er med på å legge et grunnlag for dette tverrretatlige og tverrprofesjonelle samarbeidet. Modellen innebærer som nevnt at de ulike organisasjonene samlokaliseres. Dette betyr at det er en fysisk nærhet mellom profesjoner og etater som jobber sammen, noe som kan ha en positiv innvirkning på kontakten og kommunikasjonen mellom de ulike tjenesteaktørene (Andersson, et al. 2011). Man vil blant annet få inn nye perspektiver, og da oppdages det kanskje nye sider ved saken. På denne måten vil man kunne utfylle hverandre. Samtidig kan man også oppdage mangler ved arbeidet. (Willumsen & Ødegård, 2016).

Både studier fra Norge og Storbritannia viser at det er nyttig at tjenesteaktørene deler informasjon med hverandre når de skal samarbeide om løslatelsesprosessen. De viser til at man gjennom dette blant annet får mulighet til å utvikle sin kompetanse, de får økt kunnskap om de andres tjenester og om brukerrelaterte problemer. Det å ha en konsistent og sammenhengende respons på tvers av etatene har i tillegg redusert risikoen for feilkommunikasjon mellom tjenestene og bedret samarbeidet med bruker (Lennox, 2021; Hansen, 2015).

4.2.2 Ulike definisjoner

Ulike fagmiljøer har som nevnt ofte utviklet definisjoner uavhengig av hverandre, dette har ført til at det kan være forskjeller mellom hva ulike profesjoner legger i begrepet «tverrprofesjonelt samarbeid». Ved en undersøkelse gjort av et program som heter RUS (Hansen, 2015), ser man at enkelte ser på tverrprofesjonelt samarbeid som kun deling av informasjon mellom organisasjoner, som er den enkleste formen for samarbeid. Erfaringer har vist at dette ikke er tilstrekkelig i alle kontekster (Hansen, 2015). I stedet kan det være hensiktsmessig å bruke en koordinator for å få i gang samarbeidet, denne rollen blir ofte tildelt kontaktbetjenten. En kontaktbetjent har en fengselsfaglig bakgrunn, og kan dermed ha mangel på kunnskap om tjenester som kommunene tilbyr. I tillegg vil kontaktbetjentene nå måtte ivareta både behandling og straff. Dette kan forvirre innsatte, da det kan være uklart for dem i hvilken grad ansatte representerer straff eller behandling (Hansen, 2015). Hansen sin

undersøkelse viser at dette kan føre til at innsatte ikke forteller om problemene sine, og dermed vil ikke koordineringen ha noen hensikt. Videre kommer Hansen fram til at en løsning på dette vil være å heller gi koordinatorkfunksjonen til en fra kommunen.

4.2.3 Ledelsen

I samarbeid med andre etater og profesjoner er ledelsen en essensiell komponent for å lykkes. Det er viktig at det er et fokus på samarbeid på det overordnede nivået, både hos fengslet og hos samarbeidspartnerne. Ledelsen må informere om, følge opp og motivere til samarbeid. Dersom ledelsen ikke passer på å ha et fokus på dette og følger opp, vil samarbeidet kunne forvitres (Lennox, et al., 2021). For at for eksempel importmodellen skal fungere optimalt må fengselsledelsen tilrettelegge for at andre tjenester kan etablere seg i fengselet (Fridhov & Langelid, 2017).

På grunn av importmodellen har ledelsen som nevnt tidligere mistet beslutningsansvaret på flere fagfelt, men har likevel det siste ordet når det gjelder sikkerhetsmessige hensyn. Så selv om de importerte tjenestene hver for seg har en egne rammer å jobbe innenfor, må de lære seg å samarbeide innenfor fengselets rammer. Om de ikke gjør dette kan det være at ledelsen stopper gode tiltak av hensyn til sikkerhet (Fridhov & Langelid, 2017).

4.2.4 Oppgave-overlevering

Selv om det er et behov for oppfølging med en gang etter løslatelse, har kriminalomsorgen problemer med å få dette til. I norske fengsler sitter de fleste innsatte på korte dommer, en undersøkelse fra 2014 viser at 61 prosent sitter på dommer som er under 7 måneder (Revolv, 2015). Dette byr på utfordringer fordi tid er en viktig faktor i arbeidet med de innsatte. Det krever tid å få bygget opp tillit hos den innsatte, noe som kan være utfordrende ved korte dommer. I tillegg tar det tid å få på plass en eventuell koordinator og å få etablert samarbeidspartnere (Hansen & Bjørkquist, 2017; Lennox et al. 2019). Ved kortere dommer er det helt sentralt at kontaktbetjenter er raske med å få etablert et forhold til den innsatte, og finne ut hva den innsatte har behov for, slik at en raskt kan komme i gang med å kontakte relevante samarbeidspartnere og få satt i gang tiltak. En norsk studie viser at det var helt avgjørende for noen av intervjuobjektene å ha en person som de stolte på og som kunne ta tak i livene deres og hjelpe dem. Dette var imidlertid snakk om personer som hjalp de etter soning (Hansen & Bjørkquist, 2017). Dette illustrerer betydningen av at man får på plass personer på utsiden som kan hjelpe den innsatte videre etter løslatelse.

En annen grunn til den dårlige oppfølgingen etter løslatelse, kan være at innsattes problemer ofte blir jobbet med som medgjørlige problemer. Dette viser en studie gjort av Hansen (2015), hvor det i stor grad antas at problemene kan løses separat, og hvor det derfor ikke blir startet et samarbeid. Dette blir da et eksempel på at man ikke ser behovspyramiden i sammenheng, og at en heller ser på hvert behov som uavhengig av hverandre. I realiteten er problemene ofte sammensatte, og det finnes ingen klar løsning (Hansen , 2015). I tråd med Maslows behovspyramide, viser Hansen sin forskning at arbeidsledighet, mangel på bolig, utdanning, dårlig økonomi, rusproblemer og kriminalitet påvirker hverandre, og løsninger på det ene problemet får konsekvenser for de andre problemene. Mangelen på kunnskap om årsaker og virkninger, gjør det nødvendig at de ulike involverte etatene samarbeider om å finne en felles løsning. Kriminalomsorgen er klar over at innsatte har en rekke med problemer som må håndteres før og etter soning, men innsatte opplever ofte at tiltakene de er blitt tilbudt ikke er koordinerte. Dette kan kanskje ses i sammenheng med at det er kort dommer. I fengsel har man blant annet en del programvirksomhet, og disse er ofte standardisert, og gjort korte for at innsatte skal rekke å ta de før løslatelse. Konsekvensen av dette er at tjenestene ikke tilpasses den enkelte innsatte eller det enkelte fengslet (Hansen , 2015).

Flere norske studier viser at flere av de innsatte som har vært i kontakt med hjelpetjenester tidligere, har en dårlig erfaring med dette (Hansen, 2015; Larsen, Hean, Ødegård, 2019). Det blir fortalt av et intervjuobjekt at de innsatte ofte har erfart at den de har hatt kontakt med tidligere har gitt opp og mistet troen på dem (Hansen , 2015). Dette kan gjøre det utfordrende å få etablert et forhold til den innsatte, både under og etter soning. De ansatte i denne studien gir uttrykk for å jobbe med å snu dette. Det er viktig for dem å etablere og opprettholde gode, og sikre forhold med de innsatte som de jobber med, og vise at de er til å stole på. Uten denne tilliten vil det være vanskelig å hjelpe den innsatte (Hansen , 2015).

Selv om innsatte har hatt kontakt med ulike hjelpetjenester rett før innsettelse viser imidlertid en studie at denne kontakten ikke ble opprettholdt ved innsettelse. Undersøkelser viser at kommunale ansatte tenker at man får en pause fra personen når han/hun soner. Dette kan gjøre det vanskelig å få til et samarbeid med kommunene (Hansen & Bjørkquist , 2017). Hansen og Bjørkquist påpeker at man heller må se på dette som en mulighet til å få på pass et helhetlig tilbud. Flere ansatte i undersøkelsen viser til at når personen soner er det kanskje lettere å løse noen av oppgavene, fordi de vet hvor brukeren er og får kommunisert med dem når de er rusfrie. Samtidig ser man også at en annen grunn for utfordringer rundt samarbeid med kommunen, er at de som jobber ved fengslene mangler innsikt i de kommunale

tjenestene (Hansen & Bjørkquist , 2017). Undersøkelsen som ble gjort av Hansen og Bjørkquist viste til at dette var et problem, men at de løste det ved at enkelte betjenter fikk ansvaret for å få på plass samarbeid med andre. Dermed trengte ikke alle betjentene å ha innsikt i det eksterne tjenestetilbudet, men samtidig påpeker de at ikke alle fengsler har denne praksisen (Hansen & Bjørkquist , 2017).

4.2.5 Frivillige organisasjoner

Som det kommer fram av Maslows (1943) behovspyramide trenger man mer enn bolig, jobb og mat, da en også har sosiale behov. Dette blir kanskje ofte nedprioritert til fordel for å helle prioritere behov som bolig og jobb, men sosiale behov er også en viktig faktor for å klare seg i samfunnet (Maslow, 1943). Dermed er frivillige organisasjoners jobb viktig i fengsel. De er med å dekke behov som kriminalomsorgen kanskje ikke prioriterer, eller ikke har kapasitet til å gjøre. Gjennom noen av de frivillige organisasjonene får de innsatte mulighet til å etablere nye relasjoner som ikke er involvert i kriminalitet og rus. Dette er et viktig bidrag for at de innsatte skal ha noe kjent og trygt ved løslatelse. Samtidig er det viktig at kriminalomsorgen ikke lener seg for mye på de frivillige organisasjonene da de har knappe ressurser. Dette er kanskje også et tegn på at det offentlige ikke strekker helt til (Bjørngnes, 2020). Bjørngnes fremhever at det har vært flere økonomiske kutt i kriminalomsorgen de seneste årene og at dette har ført til dårligere tilbud i fengslene, som videre har påvirket de straffedømtes mulighet til å endre sitt kriminelle handlingsmønster.

5. 0 Avsluttende refleksjon

Hvordan kan tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid bidra til tilbakeføringen av straffedømte til samfunnet? Dette er problemstillingen som jeg har hatt som utgangspunkt for denne oppgaven. Ifølge litteraturfunnene som denne oppgaven bygger på kan tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid være et viktig bidrag i tilbakeføringen av straffedømte. Mye av hjelpen som innsatte trenger i tilbakeføringen faller utenfor fengslenes arbeidsoppgaver, derfor er importmodellen og samarbeidsavtalene helt sentrale for at innsatte får tilgang til tjenester og tilbud som har betydning for deres tilbakeføring.

For at tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid skal ha noe å bidra med i tilbakeføringen av straffedømte, viser forskningen at det blant annet er viktig å ta individuelle vurderinger av dem. Det kan være nyttig å jobbe ut fra Maslows hierarki av behov, ved å se på forhold som utdanning, arbeid, økonomi og det psykososiale. I forskningen legges det stor vekt på forskjellighet blant de innsatte. Denne vurderingen er derfor viktig å gjennomføre fordi

forskningen tyder på at tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid ikke nødvendigvis har noe å bidra med i tilbakeføringen av *alle* innsatte.

Undersøkelsene som jeg har sett på har vist at innsatte har flere levekårsproblemer enn befolkningen generelt. Jeg har funnet ut at det tverrprofesjonelle og tverretatlige samarbeidet ofte brukes i sammenheng med brukere som har sammensatte problemer, fordi en gjennom samarbeid kan jobbe sammen om å finne løsninger på problemene til de innsatte. Jeg har også sett på at tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid blir fremhevet i noen lover, samt stortingsmeldinger. Likevel ser man i forskningen jeg har anvendt at det er flere tilfeller hvor samarbeid ikke blir benyttet.

Jeg har undersøkt at det kan være en rekke grunner til at samarbeid i flere tilfeller ikke blir brukt. De innsatte sitter ofte på korte dommer, noe som vil gi kort tid til å begynne å jobbe med de grunnleggende behovene deres. Problemene blir også ofte håndtert som medgjørlige problemer og det blir derfor sjeldent satt i gang et samarbeid med andre tjenesteaktører. Forskningen tyder også på at innsatte har dårlig erfaring med hjelpetjenester, og dette gir utfordringer med å etablere et forhold til dem.

I denne oppgaven har jeg også sett på Anderssons et al. sine forskjellige modeller for organisering av samarbeid. De ulike modellene har forskjellig grad av kompleksitet, og forskning viser at det er mer nyttig å bruke dem i kombinasjon av hverandre framfor å kun bruke en av dem alene. Samtidig har jeg oppdaget at ulike fagmiljøer kan ha ulike definisjoner på samarbeid, som da påvirker hvordan samarbeidet foregår. Det er tydelig at det å få til samarbeid i fengsel er krevende, fordi det blant annet vil kreve at det gjøres endringer innenfor flere områder. Det kreves også at det gjøres en innsats på det overordnede nivået, for å få det til å bli en integrert del av organisasjonene. Det er likevel slik at om de får det til, kan det få positivt utfall for de innsattes mulighet til å få jobbet med sine grunnleggende behov, og videre til å leve et liv uten kriminalitet.

Avslutningsvis vil jeg si at om tverrprofesjonelt og tverretatlig samarbeid blir brukt på riktig måte, har det potensialet til å bidra til en god tilbakeføring av innsatte til samfunnet, forutsatt at man starter tidlig i tilbakeføringsprosessen. Dette ser man både i utenlandske og norske vitenskapelige studier.

Referanser

- Andersson, J., Ahgren, B., Axelsson, S. B., Eriksson, A., & Axelsson, R. (2011). Organizational approaches to collaboration in vocational rehabilitation - an international literature review. *International journal of integrated care*, 11(4), ss. 1-10. doi:<https://dx.doi.org/10.5334/ijic.670>
- Berg, B., Ellingsen, I. T., Levin, I., & Kleppe, L. C. (2015). Hva er sosialt arbeid? I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg, & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid en grunnbok* (ss. 19-35). Oslo: Universitetsforlaget.
- Bjørgnes, T. (2020) Soning, tilbakeføring og ettervern - En kvalitativ studie av refleksjoner omkring soning, tilbakeføring og ettervern blant ansatte i offentlig og frivillig sektor som jobber med tilbakeføring av domfelte. [Masteroppgave] Universitetet i Bergen
- Brodtkorb, E., & Rugkåsa, M. (2015). utfordringer for sosialt arbeid. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg, & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid en grunnbok* (ss. 299-313). Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Fellesorganisasjonen (2019) Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere. Hentet fra <http://www.fo.no>
- Forskrift om nasjonal retningslinje for sosionomutdanning (2019) (FOR-2019-03-15-409) Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2019-03-15-409>
- Fridhov, I. M., & Langelid, T. (2017). Importmodellen i norsk fengselsvesen. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap*, 104(3), ss. 259-288. doi:<https://doi.org/10.7146/ntfk.v104i3.115050>
- Hansen, G. V. (2015). Can Collaboration Provide Integrated Services for Prisoners in Norway? *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 4(4), ss. 136-149. doi:<https://dx.doi.org/10.5204/ijcjsd.v4i4.242>
- Hansen, G. V., & Bjørkquist, C. (2017). utfordringer for samarbeidet mellom kriminalomsorg og kommuner. *Fontene forskning*, 10(2), ss. 59-70.
- Helgesen, J. H. (2015). Rusmestringsenheter i norske fengsler – humane og eksepsjonelle? *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 32(5), ss. 509-526. doi:<https://dx.doi.org/10.1515/nsad-2015-0049>
- Helsedirektoratet og kriminalomsorgsdirektoratet (2016) Veileder rusmestringsenhetene. Hentet fra <http://www.helsedirektoratet.no>
- Håkonsen, K. M. (2018). *Psykologi og psykiske lidelser* (5. utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.

- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Oslo: Abstrakt forlag.
- Justisdepartementet og politidepartementet (2008) Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn (St.meld. nr. 37 (2007–2008)) hentet fra <http://www.regjeringen.no>
- Larsen, B. K., Hean, S., & Ødegård, A. (2019). A conceptual model on reintegration after prison in Norway. *International Journal of Prisoner Health*, 15(3), ss. 282-292.
doi:<https://dx.doi.org/10.1108/ijph-06-2018-0032>
- Lennox, C., Stevenson, R., Owens, C., Byng, R., Brand, S. L., Maguire, M., . . . Quinn, C. (2021). Using multiple case studies of health and justice services to inform the development of a new complex intervention for prison-leavers with common mental health problems (Engager). *Health and Justice*, 9(1), ss. 1-15. doi:<https://dx.doi.org/10.1186/s40352-021-00131-z>
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), ss. 370–396. doi:
<https://doi.org/10.1037/h0054346>
- Revolv, M. K. (2015). *Innsattes levekår 2014 - før, under og etter soning*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Storvik, B. L. (2017). *Straffegjennomføring* (3. utg.). Oslo: Cappelen Damm.
- Straffegjennomføringsloven (2001) Lov om gjennomføring av straff (LOV-2001-05-18-21) hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2001-05-18-21>
- Visher, C. A., & Travis, J. (2003). Transitions from Prison to Community: Understanding Individual Pathways. *Annual Review of Sociology*, 29(1), ss. 89-113.
doi:<https://dx.doi.org/10.2307/30036962>
- Vollan, M. (2016). "Mot normalt"? Normalitetsprinsippet i norsk straffegjennomføring. *tidsskrift for strafferett*, 16(4), ss. 447-461. doi:<https://doi.org/10.18261/issn.0809-9537-2016-04-06>
- Willumsen, E. (2015). Tverrprofesjonelt samarbeid i sosialt arbeid. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg, & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid en grunnbok* (ss. 154-170). Oslo: Universitetsforlaget.
- Willumsen, E., & Ødegård, A. (Red.). (2016). *tverrprofesjonelt samarbeid et samfunnsoppdrag* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

NTNU

Kunnskap for en bedre verden